

1. Indledning

Kampagnen mod Atomvåben blev dannet i 1960 som en protest mod den danske atomvåbenpolitik og som et forsøg på at aktivisere danskerne til politisk deltagelse på en ny måde. Da Atomkampagnen døde ud i midten af tresserne havde den bidraget til at ændre det traditionelle syn på politik og politisk arbejde, og det i en sådan grad at adskillige nye politiske bevægelser skød frem. Den mest omfattende blev Vietnambevægelsen, som frem til 1972 fik en fremtrædende placering i den danske offentlighed.

Kampagnen mod Atomvåben og Vietnambevægelsen opstod i sammenhæng med og som dele af det internationale politiske og kulturelle opbrud ved afslutningen af den kolde krig, og som sådanne var de selv orienterede mod internationale problemstillinger – med krav rettede mod de danske myndigheder.

De to bevægelser lå i forlængelse af hinanden, og det ikke kun i tid; hvad der blev sat igang med Kampagnen mod Atomvåben blev videreført og udfoldet i Vietnambevægelsen. Politiske divergenser, der i Atomkampagnen blot kunne anes, stod i Vietnambevægelsen i fuldt flor, og de utraditionelle aktionsformer blev, i mere eller mindre rabiater udgaver, til faste bestanddele i det politiske liv helt op i vor tid. Atomkampagnen og Vietnambevægelsen blev væsentlige forudsætninger for, og i høj grad igangsættere af, de senere så almindelige ”udenomsparlamentariske bevægelser”, ”nye sociale bevægelser”, ”græsrodsbevægelser”, eller hvad man nu har benævnt dem.

Det foreliggende er en undersøgelse af Kampagnen mod Atomvåben og Vietnambevægelsen i Danmark med henblik på at kunne karakterisere deres respektive særpræg og fællestræk. Dvs. vi stiller de samme spørgsmål til de to bevægelser, med fokus på deres ”levende” år.

Vi har koncentreret os om at undersøge en række problemstillinger, som vi har fundet mest centrale:

1. Forudsætninger der kan have haft direkte betydning for de to bevægelser opståen,
2. en kortlægning af deres grundlæggelse og udvikling,
3. en undersøgelse af bevægelsernes politiske indhold og interne politiske diskussioner,
4. en undersøgelse af deres forhold til samtidens politiske partier,
5. en undersøgelse af de vigtigste træk i deres organisatoriske forhold, samt
6. et forsøg på at vurdere deres umiddelbare betydning i samtiden.

Vi har, først og fremmest i afsnittene om de to bevægelser udvikling, inddraget udenfor stående begivenheder i det omfang vi har skønnet at disse har influeret væsentligt på bevægelsernes gøremål. Dette gælder ikke mindst vores forsøg på at påvise udviklingen i Socialdemokratiets syn på henholdsvis Atomkampagnen og Vietnambevægelsen; for begges vedkommende var succesene meget afhængig af i hvor høj grad man kunne rokke ved partiets politik på det respektive område. Socialdemokratiet var ikke alene regeringsparti i den største del af den behandlede periode og som sådan den instans, der i sidste ende skulle gennemføre de krævede ændringer i den officielle danske politik – i kraft af sin størrelse og sin indflydelse var partiet også en afgørende faktor i forholdet til fagbevægelsen og brede lag i befolkningen.

Vores fremgangsmåde er imidlertid ikke i alle detaljer identisk for de to bevægelser, hvilket grunder sig i disses indbyrdes forskelligheder. F.eks. gør det sig gældende, at vi i højere grad refererer til dagspressens holdninger til Atomkampagnen end tilfældet er i forbindelse med Vietnambevægelsen. Dette skyldes at Atomkampagnen selv brugte positiv presseomtale som målestok for sin succes, mens en sådan for Vietnambevægelsen spillede en mindre rolle.

Såvel Atomkampagnen som Vietnambevægelsen var danske aflæggere af tilsvarende internationale bevægelser. Påvirkningen fra udlandet var, især for Vietnambevægelsen, udtalt, og en nærmere undersøgelse heraf kunne derfor uden tvivl have beriget billedet af arbejdet i Danmark. En sådan ville imidlertid have krævet et så omfattende arbejde at det i sig selv kunne være emnet for en undersøgelse, og vi nøjes derfor med at fastslå nogle få kendsgerninger omkring denne udenlandske indflydelse. En anden afgrænsning ligger i vores relativt sparsomme omtale af bevægelsernes lokale aktiviteter. Vi har valgt primært at beskæftige os med de begivenheder og diskussioner som udspillede sig i organisationernes centre, dvs. først og fremmest i København. Det lokale arbejde får hermed en mindre central placering i vor undersøgelse.

Tak til professor dr.phil. Henning Poulsen, Aarhus Universitet for råd og dåd ved udarbejdelsen af denne bog.

I 1987 tog Statens humanistiske Forskningsråd initiativet til et omfattende forskningsprojekt: »Dansk politik under forandring 1945-85«. Nærværende fremstilling skal ses som led i dette initiativ.